

NR 1 | 2013
ÅRGÅNG 15

ÖckeröÖarnas

SLÄKTFORSKAR FÖRENING

MEMBERSTIDNING

Lite goa bilder från vår fina hemsida

Ordföranden har ordet

Nu lyser solen

Som vi längtat efter i flera månader nu, tycker jag. Men än är det vinter trots att snön håller sig borta. VM i skidor och Vasaloppsveckan är gjord, men släktforskningsäsongen är inte slut ännu. Vi har ännu inte kommit igång med fotograferingen och dokumentationen av Gravarna, den s.k. "Gravstensinventeringen", men Rolf Nilsson hargjort ett väldigt stort arbete med att förbereda alla gravarna på våra kyrkogårdar inför detta stora arbete. Detta ska han ha en eloge för. Det får bli bättre väder först innan det är dags att stå ute med penna och kamera i hand.

Vi hade vårt Årsmöte

I Hönö Missionförsamlings festsal lördagen den 16 mars utan missöden och utan någon förändring på vår organisation. Vi fick lyssna till Kaj Jensen, om en pilgrimsvandring i norra Spanien "El Camino Santiago de Compostela" som ca 150.000 pilgrimer vandrar varje år, ca. 80 mil. För mej och min hustru väldigt intressant, eftersom vi tänkt att i maj vandra den samma, fast inte hela vägen på en gång, utan gå så långt vi hinner i ca 14 dagar. Det ser i fram emot.

Medlemsresa

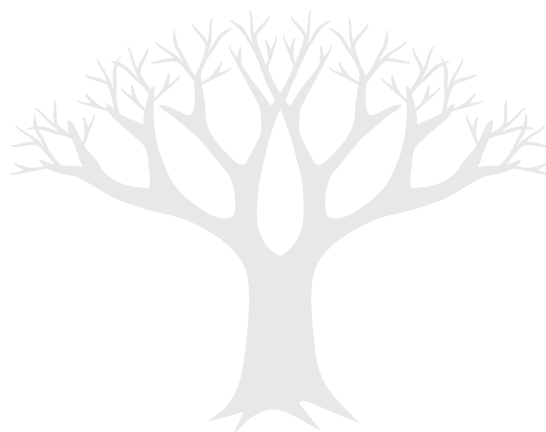
Sitter just nu och planerar vår medlemsresa som vi skall göra den 4 maj till Ragnildsholme med fika i det fria, Kungälvs fästning med lunch på Fars Hatt, och till de nya utgrävningarna på gamla "Kongahälla" i Ytterby, där vi avslutar med en fika på ett café innan vi far hem. Som guide kommer vi att ha Nils Zandhers.

Artiklarna

Som vanligt skall det bli intressant att läsa de inskickade artiklarna som jag hittills bara har hört titlarna på: Ett oväntat möte, En lanthandel på Öckerö, Personer på Öckeröarna under Digerdöden och under kung Håkons tid, Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700, När hela det tätt bebyggda Hönö Klofva höll på att brinna upp!

Ha en god vår o sommar

Claes-Göran Sörensson

ETT OVÄNTAT MÖTE

Sedan något år är jag handledare för en liten grupp medlemmar i Hjärt-och Lungsjukas Förening Öckerö som vill lära sig grunderna inom släktforskning som en aktivitet inom föreningens övriga verksamheter. Vid ett tillfälle i höstas gick vi igenom hur de olika kyrkböckerna kompletterar varandra och råkade ha husförhörslängden för Öckerö 1861 - 1866 uppslagen på bildskärmen. Det var en sida från Hälsö. En av deltagarna i gruppen pekade på måfa på ett namn på sidan och förslog att vi som en övning skulle följa henne genom livet. Det visade sig vara en flicka vid namn Josefina Maria Widegren som i den aktuella boken var i de övre tonåren och född 1846. Ganska lätt kunde vi hitta att hon var dotter till en fiskare från Hyppeln, modern var från Hälsö. Tragiskt nog drunknade fadern när Josefina bara var några månader gammal och modern, nu alltså änka bara 19 år gammal, flyttar med dottern hem till sina föräldrar. Efter något år gifter hon om sig, denna gång med en fiskare från Knippla, får raskt ytterligare 4 barn, men dör 1863 bara 36 år gammal. Josefina flyttar nu hem till mormor och morfar, bor där ett tag och flyttar 1866 till Göteborg Domkyrkoförsamling. Hon är där piga någonstans och flyttar året därpå till Marstrand som piga hos "enkefru Lundberg". 1868 är hon tillbaka hos morfar på Hälsö, mormor är nu död. Josefina benämns nu som skollärlarinna. 1871 meddelar böckerna att hon åter flyttar in till Göteborg Domkyrkoförsamling. Fram till hit hade forskningen gått ganska lätt och varit ett bra exempel hur man följer en människas väg genom livet i kyrkböckerna. Men här slog det stopp. Trots omfattande sökning i Domkyrkoförsamlingens böcker (som sannerligen inte är lätta att söka i) kunde jag inte finna henne. En sökning på Google gav träff i Claes-Görans eminenta hemsida men gav inga ledtrådar. Sista spåret var en träff i morfaderns bouppteckning från 1883 där Josefina står omnämnd som boende i Göteborg. Lite skamsen fick jag erkänna inför gruppen att jag tappat spåret och inte kunde finna det igen. Vi var dock överens om att det varit en bra övning och att det fick räcka med det. Helt kunde jag dock inte släppa historien och grunnade på om det fanns något sätt att komma vidare och när jag på min vanliga motionspromenad dagen därpå passerade över Öckerö kyrkogård fick jag ett infall att gå in bland de äldre gravarna nära kyr-

kan. Och plötsligt, efter mindre än två minuter, står jag framför Josefinas grav ! Det var nästan så nackhåren reste sig när jag läste inskriptionen: "Lärlarinnan Josefine Maria Widegren 20/1 1846 - 5/2 1927". Det var som om den gamla skolfröken kallade: "Jag förstår att du letar efter mig. Titta till höger, jag är ju bara två meter bort". Alltnog, med dödsdagen nu given var det ganska lätt att söka i döddeböckerna för Göteborgs församlingar. Hon fanns i boken för Karl Johan församling och därifrån gick det ganska lätt att nysta upp hennes liv "bakifrån". Det visade sig att hon aldrig flyttade till Domkyrkoförsamlingen 1871 utan till just Karl Johan. Hon bodde länge på Bentzengatan och tycks ha arbetat som småskolelärlarinna hela tiden. Efter pensionen på 20-talet ville hon tillbaka till skärgården och bodde en kort tid i Öckerö Sörögård och därefter på Hälsö. Nu tycks det dock slira till lite i skallen, hon beskrivs som "sinnessjuk" och tas in på Betaniastiftelsens sjukhem och sedan vidare till Gibraltar. Det tycks emellertid inte vara någon större fara med henne, hon skrivs ut ganska omgående och bor sina sista år på Älvsborgsgatan i Majorna. Sålunda kunde vi "gå i mål" med vårt forskningsprojekt. Nu hade dock min nyfikenhet väckts angående själva graven. Josefina var ogift och barnlös och jag fick för mig att hon själv ombesörjt sin sista viloplats på Öckerö kyrkogård. Tittar man noga på stenen kan man ana att alla inskriptioner, inklusive trösterika ord ur Johannes evangelium, är inhuggna vid ett tidigare tillfälle än dödsdatumet. Men graven finns ju kvar ännu efter 86 år och vid Allhelgonahelgen låg det färskra granriskvisitar framför stenen. Efter besök på kyrkans kansli fick jag veta ett gravbrevet hade övertagits av en kvinna på Hönö för c:a 20 år sedan. Vid kontakt med henne fick jag veta att Josefina var halvsystem med hennes farmor. Graven höll på att förfalla och var i farozonen att återgå till kyrkan men hon tog hand om den och har skött den sedan dess. Självt hade hon aldrig träffat Josefina men visste att hon varit djupt troende och en pionjär inom frikyrkan. När jag nu passerar kyrkogården på mina dagliga promenader skickar jag alltid en hälsning till Josefina!

Så, visst kan släktforskningen innehålla både aha-upplevelser och spännande vändningar.- men, det vet vi ju redan!

Kenneth Quick, Öckerö

En lanthandel på Öckerö

Anton Johansson föddes i Torsby 1842 och flyttade till Öckerö 1882 från Dalen i Torsby församling. I inflyttningslängden för Öckerö har han titeln handlande. Därför är det kanske inte så märkligt att han öppnade butik i Öckerö Sörgård. Den kom senare att kallas Handlarns-Finas eller Knäcke-Finas efter hans dotter Josefina. Huset finns fortfarande bevarat.

Antons kunder kom från Sörgård, Norgård, Bratzen, Brevik och Kandalen på Öckerö men också från Hönö. Alla finns förtecknade i den kassabok från i huvudsak 1888 – 1889, som jag fått tillgång till och som tillhör Antons arvingar i tredje generationen. Boken innehåller mängder av intressanta detaljer om kunderna och den tidens sortiment i en typisk lanthandel. För övrigt använde Anton ofta sin egen tolkning av den svenska stavningen. Så kallade han till exempel Kandalen för Kandarn. Allt i boken går därför inte att förstå, särskilt som många av varorna i sortimentet knappast existerar längre. Dessutom är Antons handstil synnerligen svåräst.

Alla kunder fick sitt eget kundnummer och av nummerföljden kan man utläsa att kundkretsen omfattade cirka ett hundratal. Välkända namn även för en släktforskande öckeröbo är till exempel komministern Frans Oskar Gullstrand, folkskolläraren Carl Alexander Richard Dahlgren och kyrkvärden Carl Aronsson. Komministern tillhörde de största kunderna eftersom han inte bara gjorde egna inköp utan också handlade för skolans och kyrkans behov. Alla kunderna fick inte sina egna namn inskrivna i kassaboken. En kallades för den unga barnmorskan och en annan för skoljungfrun.

Här följer ett exempel på komminister Gullstrands inköp i februari 1888:

2 mått kol (3:80). 1 mått koks (1:40), 1 limpa (0:25), jäst (0:25), rågsikt (0:75), 2 famnar ved (9:00), såpa (0:38), ull (0:31), socker (0:33), lampglas (0:17), 1 kanna salt (0:13), 1 paket kaffe (1:00), risgryn (0:27), russin (0:25), sviskon (0:25) och kardemumma (0:04). Komministerns inköp till skolhuset gällde oftast kol, koks och ved till husets uppvärmning.

Varusortimentet var mycket omfattande. Några av de varor som Anton sålde mest av var följande:

Spik, nubbe, skurborstar, knappar, klackjärn, tjära, tobak, karameller, krita, fotogen, krok, tändstickor, ljus, makrillgarn, tyger, fläsk, färger, skor och tofflor, synål och tråd, ull av olika slag och lutpulver. Många av inköpen var inte ämnade för det egna hemmets behov utan i stället till fiskebåtarna. Tyvärr noterade inte Anton båtarnas namn. Det skulle annars varit ovärderligt för en släktforskare. Många gånger fick kunderna restnoteringar i kassaboken men jag har inte hittat någon enda som till slut inte betalade för sig.

Under andra världskriget fick handlarna svara för att ransoneringsbestämmelserna efterlevdes. Någon gång kunde det hända att man fick extra tilldelning. I kassaboken finns som bilagor bevarade tre tillfälliga inköpslicenser. De gäller alla för inköp av ost och för rätt stora kvantiteter, 4550 gram, 7700 gram och 8400 gram. Licenserna, som är utfärdade 1946, är undertecknade av den välkände kommunalmanen Zackris Samuelsson, som då var ordförande i Öckerö sockens kristidsnämnd.

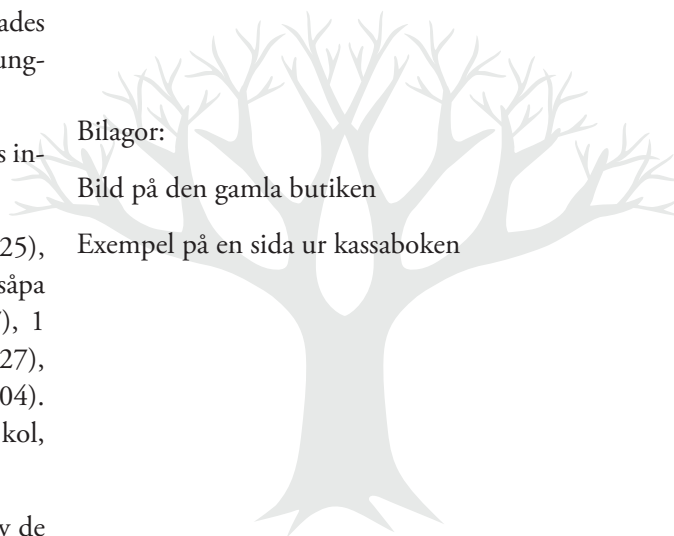
En annan bilaga till kassaboken innehåller en inventering av varulagret från 8 mars 1900. Den slutade på ett varuvärde av 903:57. I dagens penningvärde skulle det motsvara något mer än 46 000 kronor. Inventeringen omfattade allt från ett halvt kilo karameller till tvåtusen tvåtumsspik och innehöll sammanlagt ett-hundrafemtiosju olika poster.

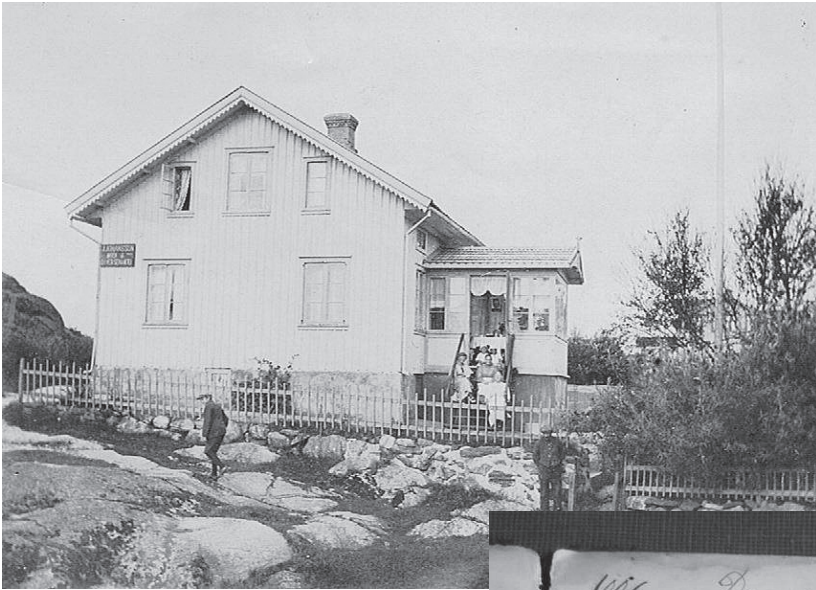
Sture Olofsson

Bilagor:

Bild på den gamla butiken

Exempel på en sida ur kassaboken

1006 Den dugabarnsmarkna 44

889 Cred!

3	Ok 30/7 F. Wad	5 00	Runt på Sjöva	10
4	April 8 Wad N: 165	4	2 stätt Kaka	3 00
0	Dec 18 Kost på Wad	4	4 kg Kaffe	55
20		30	4 kg Saker	40
240	April 23 1 kg Kaffe	1 90	Smör	42
15	1 st Saker	71	2 kg flesh	1 20
60	1 st Puderocker	90	1 stätt Puderocker	18
2	Sopor & ringar	25	5 kg Wad	48
25	Maj 21 1 kg Puderocker	79	4 st Smör	80
8	5 kg Kaksucker	52	Smör	8
0	Rait	87	1 kg Fäsk	25
9	Juli 10 Lötter Olja	15	5 kg Saker	45
7	1 kg Fäsk	95	Smör	6
	1 kg Puderocker	79	Panna	2
	10 Potalis mjöl	50	Rait på Wad	20
	August 13 Rait på Olja	8	25 kg Råg mjöl	4 00
	2 st Jändro Ull	1 80	1 kg Jäst	12
	5 kg smitt Saker	52	1 kg Sjöva	40
	1 kg Kaka	2 57	5 kg Söda	10
	20 Saker	42	3 stätt	18 00
	16 1 st Fäsk	95	1/8 Fann Wad	2 75
	25 1 kg Fäsk	95	2 kg Fäsk	1 20
	5 kg Smör	95	1 Tafel	25
	5 st Saker	52	1 stätt Koffa	3 06
	September 28 1 kg Kaffe	2 11	5 kg Puderocker	37
	Ok 31 18 kg tidiga till Laget	1 70		
	100 Kaffe	2 75		90
	100 Saker	2 5		40
	100 Sjö			60
	1/2 Sopor			25
	100 Kaffe			90
	100 Saker			40
	100 Sjö			60
	1/2 Sopor			25

Medlemsresa 4 maj 2013

Samling 08:00 vid Hönö Pinan där vi äntrar bussen och åker därefter med färjan som avgår **08:20**

på Lilla Varholmen sluter våra kamrater från Kalvsund/Björkö upp.

09:00 anländer vi Ragnhildsholme där vi intar kaffe o fralla, vår guide Nils Zandhers dyker upp och kommer sedan att vara med oss under dagen.

10:45 blir vi guidade runt Kungälvs fästning

12:45 äter vi lunch på Fars Hatt

14:30 guidar Nils oss på utgrävningarna av gamla Kongahälla

16:00 fikar vi innan vi styr kosan hemåt igen

18:00 räknar vi med att vara hemma igen

OBS! alla tider är ungefärliga

GLÖM INTE ATT ANMÄLA ER TILL AGNETA SENAST 22 APRIL OM NI VILL ÅKA MED
agneta@oosf.se eller 96 50 41

Personer på Öckeröarna under Digerdöden och under kung Håkons tid

Det är kanske för de flesta spännande att söka sig så långt bakåt i tiden som möjligt och ha turen att hitta anor från 1500-talet, eller, i fråga om adliga personer, ända från medeltiden. En person nämns i kyrkans jordebok från 1399. Nathan Odenvik skrev i sin bok om Björkö Huvud och Öckerö socken om tvisten om en del av Öckerö Nordgård 1407 och nämner några personer. Hans lilla bok är i sin koncisa form en helt underbar skildring av våra öar från forntiden och framåt. Att det insmugit sig ett och annat fel skall inte belasta helheten. Nu med den moderna tekniken är det lättare och går snabbare att forska, och det finns saker som är intressanta och kan utvecklas mer än i den nämnda boken.

Björkö

En av de tidigast nämnda personerna på Öckeröarna är Peter på Björkö. Han levde där från (sannolikt) 1341 till (säkert) 1371. Då kan han tidigast ha varit född på 1310-talet men åtminstone omkring 1330. Man kan bara ana vad han fick gå igenom under Digerdöden 1350. Så småningom gick det allt sämre för honom, och han kom att häfta i skuld till kyrkan för tiondekornet som alla måste erlägga varje år som en del av alla skatter.

Peter på Björkö var 1399 en av alla dem som hade skulder till kyrkan. Han hade en gammal skuld på fyra tunnor korn eller en ko, sedan så långt tillbaka som 28 år. Han sägs nu vistas i "Borghasyslo i Odhensøy". Odensøy eller Onsøy är en ort vid Oslofjorden, väster om Fredrikstad. Där försvinner han bortom vår horisont.

Peter nämns i biskop Eysteins¹⁾ s.k. Röde Bog, en jordebok från 1399 över kyrkans och prästerskapets egendomar i Bohuslän. Jag har kopior på de sidor där Öckeröarna förekommer, men den finns numera på nätet. I den första delen räknas kyrkans egendomar och årliga skatter i de olika socknarna upp, i den andra tas skulderna upp. I samband med Digerdöden som härjade i Bohuslän 1350 var det många som donerade hela gårdar eller gårdsdelar till kyrkan för att få böner upplästa för sig.

I Röde Bog står det också att Peter var skyldig kung Magnus, kung Håkon och Orm Eysteinson "tre årgångar" vardera. Exakt vad det betyder framgår inte av förord eller fotnoter i jordeboken. Det var många personer som hade precis samma skuld till dessa höga herrar. Men om man ser när kungarna regerade och när Orm var riksdrots får man fram några årtal som kan ha samband med Peter.

Kung Magnus Eriksson regerade 1319-43, och sonen Håkon Magnusson 1343-80. Orm var från nuvarande Bohuslän och blev syssloman i Ranrike med säte i gården Berg i Forshälla socken. "Orm forvaltet tienden til kirker i Ranrike og hele 32 kirker i Elvsysle, men det sistnevnte skyldtes trolig at han som drottsete, i likhet med kongene Magnus og Håkon, tok kirkenes tiende som lån under kriseårene etter 1350"²⁾.

1) Eystein Aslakssøn, tillsatt 1385 som biskop över Oslo biskopsdöme. Han gjorde flera resor i nuvarande Bohuslän.

2) Ur "Store Norske Leksikon".

Digerdöden, forts

Öckerö

Odenvik hämtade sina uppgifter från 1407 i de s.k. Diplomatierna. Det finns norska, danska och svenska sådana. De är numera utlagda på nätet och sökbara. Medeltidsspråket är till en början inte så lätt att förstå, men erbjuder inga oöverstigliga hinder. Som bilaga finns här originalet med min översättning, där jag inte gör något försök att få grammatiken modern. Jag testade den och mina tolkningar på framlidne Tore Vigerust, och vi var överens. Odenviks redogörelse i boken gör inte data i diplomaten fullt rättvisa, och jag har hittat ett annat brev/diplom som gör bilden fylligare. Jag tycker det är intressant att se hur mycket man kan få ut av sådana gamla brev, även om det inte går att knyta ihop personerna med dem som levde på 1500-talet och senare.

Gunnar föddes 1240-50 vid tiden för Håkon Håkonssons kyrkbygge på Öckerö. Om han föddes på Öckerö är omöjligt att säga, men han fick 1270-80 en son som gavs namnet Olof. Denne blev genom arv eller köp ägare av en liten bit jord i Öckerö Nordgård. Den var på 4 öresbol och utgjorde cirka 1/5 av hela Öckerö Nordgård. Olof fick i sin tur en son, Gunnar Olofsson, troligen 1300-10. Genom honom kom gårdsparten att ärvas av en Peter (oklart på vilken väg, men det fanns strikta arvsregler som måste följas), vilkens son Olof Petersson blev tvungen att ta strid om de 4 öresbolen 1407. Peter bör ha varit född 1330-40 och var för gammal att gå upp i tinget 26 februari 1407. Sonen Olof föddes ungefär 1360-70.

Stridigheten gällde att en Helge Salleson sade sig ha köpt ½ markabol i Öckerö Nordgård och visade köpebrev. Säljaren var Olof i Tronnum i Torsby socken.

Olof Petersson framtedde ett vittne som hette Joen Andersson. Denne vittnade i sin tur om att en Asmund Bovesson hade berättat att Olof i Tronnum inte ägde mer i Nordgården än två spjäll och en åker. Joen och Asmund var, som vittnen ofta var, gamla trovärdiga män i 70-80-årsåldern. Olof Petersson visade också ett tingsvittne (skriftligt utdrag ur domboken från häradstinget eller nedskrivet efter diktering). Detta gjorde att han gick segrande ur striden och fick behålla jorden för evärdelig tid.

Vem var nu denne Helge Salleson? Jo, han bodde på Tjörn i Stenkyrka eller Klövedal och var gift med Gro. Den 4 januari 1424 förekom han i en rättssak igen, och det gällde åter ett gårdsköp. Kyrkans företrädare menade att de ägde 5 öresbol i gården Skår i Stenkyrka socken. Men Helge tog fram gamla vittnen som bedyrade att de 5 öresbolen i fråga var hans hustru Gros gamla odel och att ingen annan ägt den före henne och hennes släkt. Helge fick rätt gentemot biskopen och den lokale prästen vid mötet i Klövedal på Tjörn.

Huruvida Helge hade en sonson med samma namn, vilken 13 december 1502 var lagrättsman (nämndeman) i Bohuslän är nog omöjligt att bevisa, men trots att namnen Helge och Salle inte var helt ovanliga är det en klar möjlighet, även med tanke på åldern. Då detta aktstycke är ganska spännande i sig själv tas ett utdrag med som bilaga.

Så har det gått att få fram en hel del om många personer under medeltiden på våra öar och området däromkring. Uppgiften från 1424 kommer från Brusewitz' "Elfsyssel". Jag kom för ett par år sedan över ett faksimil av boken, som är en klassiker bland bohusslitteraturen. Boken innehåller en blandning av gamla skrönor och tillförlitliga fakta. När jag läste igenom boken fann jag plötsligt Helge Salleson nämnd i avsnittet om Orust och Tjörn. Just det här brevet bedömer jag vara tillförlitligt. Sättet Brusewitz kom över det och vad som gjordes med det efteråt, samt hans avskrift i boken ger ett seriöst intryck. Ordalydelsen är i de flesta detaljer identisk med det från 1407.

3) I fortsättningen förkortat till VHHR.

4) Den enda i sitt slag och publicerad via nätet av Rolf Berlin.

5) Kollebacken i Kungälv; troligen den gård kyrkoherde Lars Jonsson Kolleback i Torslanda kom ifrån.

Ur Diplomatarium Norvegicum

Nummer: 583. **Dato:** 26 Februar 1407. **Sted:** Baaholm.

Brevtekst (fra den trykte utgaven):

Ollum monnum thæim sæm thetta bref sæa æder høyra sændir Sæmunder Thorgiulsson logmader j Vikunne quediu guds oc sina kun- nikt gerande at a laugurdaghen nesta æftir Pætters messo anno domini m[c]cc[c]vii¹⁾ war ek a logthingeno a Baholma kom thær a stæmfno firi mik Olafuer Pættersson j vmbodhe fadur sins af annare halfwo Hælghi Sallason, kiærde tha Olafuer til Hælgha wm jordena j Øykrøy j nordagardenom swa mykyt som Gunnar Olafsson atte, tedhe tha Hælghi kaupa bref sit at han hafde køypt halfra merka bool j nord- gardenom j Øykrøy af Olafui j Throndeimi, læiddi tha Olafuer æit skilrikt vitni firi mik, som swa æitir Joon Andorsson oc swa swor a book at Osmunder Bofwasom lysty firi honom at han atte ækki mæira j Øykrøy æn ii spiæld oc æin akar, tedhe tha mik Olafuer Pættersson godra manna bref swa ludhande at han hafde æina bygdastæmfnu oc war sworet at Olafuer Gunnarsson fylgdi swa mykyt i nordagardenom i Øykrøy æftir thui som brefwet wattar wm sik som thetta mit bref ær mæder fæst, nu af thy at Pæter war ærfuinge Gunnars Olafssonar for thui dømde ek mæder laghar oorskurdi Ol[afui] a fadur sins wægna optnæmf[an gard] j Øykrøy til æfwærdelighæ æigho. Ok til saninda setti ek mit jncigli firi thetta bref som giort war degghi ok are sæm fyrry seghir.

¹⁾ *Paa Aarstallet er der raderet, men Læsningen dog neppe tvivlsom.*

Dipl. Norveg. 1407 (försiktig modernisering och tolkning av tryckt originaltext)

Alla män som detta brev se eller höra, sänder Sæmund Torkelsson, lagman i Viken, guds och sina ord, kungö- rande att på lördagen näst efter Petersmässan anno domini MCCCCVII var jag på lagtinget på Båholm. Då kom där på stämman inför mig Olof Petersson som ombud för sin fader och å andra sidan Helge Salleson. Då kårade Olof till Helge om jorden i Öckerö i Nordgården, så mycket som Gunnar Olofsson ägde.

Då visade Helge sitt köpebrev att han hade köpt ett halvt markabol i Nordgården i Öckerö av Olof i Trond- heim. Då förde Olof ett gott vittne inför mig, som hette Joen Andersson, vilken svor med hand å bok att Asmund Bovesson sagt honom att han icke ägde mera i Öckerö än 2 spjäll och en åker.

Då visade mig Olof Petersson gode mäns brev så lydande att han hade ett tingsvittne att Olof Gunnarsson följde (i arv) så mycket i Nordgården i Öckerö som det brev förmåler, vilket bifogas detta mitt brev.

Nu eftersom Peter var arvinge till Gunnar Olofsson, så dömde jag med lagmansdom till Olof på sin faders vägnar ovannämnda gård i Öckerö till evärdelig ägo. Och till bekräftelse satte jag mitt sigill på detta brev, vilket gjordes dag och år som ovan.

Några kommentarer:

Datum: obs att diplomatariet har ett annat datum än Odenvik. Det fanns två högtider som kunde kallas Peter- smässan, i februari Cathedra sancti Petri och i juni Petri et Pauli.

Båholm=Kungälv (Bå som i Båhus, Bohus).

$\frac{1}{2}$ **markabol** (4 öresbol) motsvarade 1/4-1/5 av gården (en helgård i socknen var på 18-20 öb, i andra socknar upp till 24 öresbol eller t.o.m. 32).

Trondheim avser säkert nuvarande Tronnum i Torsby socken nära Öckerö, som skrevs så då. Detta framgår bl.a. av Linderoths "Ortnamnen i Gbg och Bohus län": så t.ex. i Röde Bog och i jordeboken 1542.

Ur Diplomatarium Norvegicum, forts

Spjäll=Långsmalt område utanför tegskiftad åkermark (jfr revbensspjäll). Här kan det åsyfta en åker med en smal teg på vardera sidan. Observera att det alltså fanns sådana smala tegar redan på 1200-talet. Jorden måste ha skiftats i många generationer innan den blev uppsplittrad i så smala remsor, vilket skulle kunna tas som stöd för att öarna var befolkade långt före kyrkbygget.

Tingsvittne hette det på 1600-talet=beedigat utdrag av tingsprotokollet. Här står det "hade en bygdestämma".

Lagmansdom är min översättning av "laghar oorskurdi".

Namn: Andor var en variant av Anders. Den förekom ännu under 1700-talet, t.ex. i Fjärås socken. Bove var också ett medeltida namn, och det har jag sett i handlingar från Skåne på 1700-talet. Salle bör det ha hetat i grundform, liksom Bove, men som patronymikon ändrades e till a. Joen och Bove bör ha varit gamla 1407, kanske 70-80 år. De var i så fall jämgamla med Peter på Björkö. De kan ha bott på Öckerö eller i alla fall på någon av öarna för att känna till ägoförhållandena.

Ur G. Brusewitz "Elfsyssel".

Rörande det hemman, **Skår** kalladt, på hvares egor sistomnämnda fornlemningar äro belägna, fann jag hos en aktad man, för n. v. ägare af stället, ett pergamentsbref af 1424, hvilket han godhetsfullt tillät mig afskrifva, och skänkte originalet till Kongl. Vitterhets- Historie- och Anti-quitets-Akademiens samling. Dokumentet är af interesse, såsom bevittnande ett tillämnadt, men misslyckadt, knep af vissa högvärdiga herrar. På vår tids språk öfversatt, lyder det som följer:

Alla dem, som detta bref se eller höra, sända **Jorund Simonsson, Helge Bergullsson och Dagfinn Nillasson** Guds och vår helsning, kunnigt görande, att vi voro i **Basterud**, som ligger i Klövedals socken på Tjörn, tisdagen näst efter åttonde dag jul, anno domini 1424, tillsammans med **Sira Thorkel**)** prest på Tjörn, efter befallning af biskopen sjelf och herr Audun, kanik vid S. Halfvards kyrkan i Opslo. Vi hörde då Sira Thorkel, som påstod, att Valla kyrka ägde fem örebol jord i Skår, i Stenkyrke socken. Då framställdes af **Thorald***)** den frågan till **Helge Sallasson †):** "hvad åtkomsträtt hade du till de fem örebol jord i Skår, dem du sålde till Brand, min fader?" — Då framställde Helge två giltiga vittnen, som så heta:

Thorgeir Thorgeirsson och Thorkel Björnsson, de der, med hand å bok, gingo laglig ed derpå, att de mycket väl visste att Skår var Groas odal (arfjord), som är förenämnde Helge Sallassons hustru, och att det icke var dem kändt, att den blifvit på något hvilket som helst sätt bortskänkt, förpantad eller såld, innan Brand köpte den af förutnämnde Helge. De äro de äldste män, som nu finnas på Tjörn och hafva fullt vitsord. Och till intyg härpå satte vi våra insegel på detta bref, hvilket skedde på dag och år som ofvan säges."

Noter:

Datum sätter jag till 4/1 1424, annars skulle det bli 1425. Odal eller odel betyder att bonden ägde jorden, skattejord, till skillnad från att staten ägde den, kronojord. Var Torald Brandsson bodde framgår inte, men det kanske var han som bodde i Basterud i Klövedal (om det inte var den plats där lagmannen bodde).

Ur Diplomatarium Norvegicum

Sammendrag:

Tolv Mænd afsige Dom over nogle Karle, som havde svoret sig sammen, drevet Mord, Rov, Brand og Voldtægt her ind paa Landet, og som nu afHr. Henrik Krumedike førtes for Retten.

Nummer: 992.

Dato: 13 Decbr. 1502. **Sted:** Baaholm.

Brevtekst (fra den trykte udgaven):

Wii efftherscriffne Laures Nielssen Morthen Torckelssen aff vabn Jens Rask aff wabn burgemesther i Mastrann Tosthen Olssen burmesther i same stedh Helye Pellessen Halwor Sallissen Laures Perssen Thoræ Re[dulfs]sen [A]ndhers S[uen]ssen Tosten Gulbrandssen Biorn Thorissen Hielye Sallessen edsworne lagrettis men i Bahuss læn gøre witttherligt meth thette wort obne (breff) ar effther gwds byrd tussennæ ffemhwndreth po thet annet . . . nw sancte Lucie dag, wore wii forsamlede paa Baholm till ith almendigt tingh, kom tha erlig oc welburdigh man her Henrick Krwmedicke riddher oc hoffwitzman pa Bahwss pa wor kære nadige herris wegne koning Hanss etc. oc førde i rett ffor oss nogre karlle som sig hadde till samen bwndhit oc warit at dreffwe mord roff brand oc wolteyt her jnd pa landet oc nw wore [i]ackt at dragit almwgen fra [wor na]dige herre oc brent Kongell oc bestollet Bahws pa her St[en]s wegnæ hwes alt bewisselig wort, kraffde fforne her Henrick oss [at skaffe] sig reth offwer them alle som i radh . . . . . medh them i sodan [gernin]g. ginge wij tha i dom oc dømde theris alle liff oc gotz i kongens wære so [man]ge som ey [sig] wnlede laglig jnnen xiiij dagh effther thenne dag....

Henrik Karlsson 2013

Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700

Presentation av målet om skeppet Konung David:

Oluf Olufson på Skiärgårdsmännens utj Callsunds Skähren wägnar inkom emot Brehmske Skepparen Giötke Martins med en skrifftelig relation huru dhe hafwa Salverat³ hans Skepp Kong David som warit i Siönöd och på grunden drifwit, och jembwehl bergat ett Partie Spannemåhl, och fördt det beskadigade Skeppet hijt på Strömmen⁴ i Säker hambn.

Skepparen war wehl tillstädes och androg sig intet neka desse Männen en Skählig Arbetslöhn, men att gifa dem effter dheras begäran som dhe uthnämbde Ett Tusende d.r S.mt woro alt för obilligit, underkastandes sig Rättens godtfinnande, dermed Skepparen böds emottaga dheras skriff och sig den företolka låta, inkommandes med sin skrifftel.e uthlåtelse och förklaring deremoth till Måndagen då Magistraten will sig dhet måhlet företaga.

Bärgaren Olof Olofssons skriftliga redogörelse:

Relation huru medh Skieppet Konung David som säjjes wara från Brehmen och stadnadt wijd Hönöö på fasta landet wästan till passerat neml.

1700 d. 5 sistledne Martij⁵ om morgonen i dagningen fick iag Oluf Olufsson see Skieppet liggjande och war i den meningh dhet låg för anckar tog altså till mig 2.ne män och mente dhet lossa, när iag med båthen ankom låg Skieppet icke anckrat utan på landet af dhen hefftige Storm som dhå nedwräckt, och med största periccele⁶ förfogade iag mig någorleds dher till, när iag ankom så när ropade Skiepparen till mig som dhå på landet stodh och war med båthen fahen från Skieppet, bediandes mig hielpa sig om bordh, swarade iag: om dhet möjjeligit ähr skall iag dhet giärna göra, tagandes alltså Skiepparen in i båthen medh mig och en eller två af hans fälck

3) Räddat/bärgat

4) Göta älv, alltså till Göteborg

5) tydligen den gamla stilen av tideräkning då det skiljde en hel vecka i fråga om datum, jfr not 18

6) fara

Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700, forts

och medh största lifsfahra kommo till Skieppet, dhå straxt en af mitt folck tog fångelijnan och kom i Skieppet, och Skiepparen der igienom kom om bordh, spöriandes nu Skiepparen om Jag wille hielpa hans saker i landh, hwartill iag bejakade, att giöra såwijda iag förmätte, och min Julle icke sönderkrossas, hwar om Skiepparen badh mig wara obekymbradt; Jag skulle åtniuta dess värde sendandes alltså effter 2.ne andre båthar, som halp godset i landh som Skiepparen och fålcken sades wara tilhörigt, hwilket fålcken togo i Conservation⁷: Enär nu Skiepparen effter sitt behag bergat så myckit honom syntes, han lätt oss nu alla gå i landh och ingen blifwit widh Skieppet, hwilket wij effter befallning effterkommo, förmedelst han intet mehra wille hafwa bergat, som dhå likwäl för den stilla wäderlekens skull hade sig kunnat giöra låta, begiärer att wj skulle förskaffa honom en Julle att fahra till H.r Generalen medh, dhett wj effterkommo, medlertidh stillades wädret, dhå wj togo medh toug och fästade op i masten och fastgjorde om Stenar i landh, af befruchtan att Skieppet icke skulle omsijder til Siöss fahra: Enär nu Skiepparen ankom till Hisingen skickade han bodh Straxt til Styhrman att han skulle berga, anckar, togh och Segell och all löpande redskap, dhett wj och hörsamligast effterkommo effter begiäran; när sådant fullbordat war, blef oss af Styhrman effter Skiepparens ordres förwägradt intet mehra berga och effter som dhå war ett heelt stilt wäder, höllo wj 3.ne man wacht widh dhett godset som bergat war såssom och öfwer dhen bärgade redskapen ...⁸ som på Skieppet, på dhett att intet nogon annan hendelse dher på komma måtte: Emedan nu wäderleken war mechta godh att Conservera mästedehlen lasten som och att försee Skieppet till dhett bästa helst man befahrade en wijdare Storm yppas, ty drogo 6 man af oss til Giötheborgh att afhempta wijdare ordres Och således förfogade oss till H.r Commissarien Amja som gaf oss fullkomlig betalningh att låssa lasten, Skiepparen intet wille med oss accordera och när wj ankommo til Skieppet dher war dhå allaredan Mons Bendik Fistulator⁹ dher uthe och lofwade oss hwad rätt förmår för wårt beswär och möda att åtniuta att i så måtto sökia Skieppets och lastens bästa sammanstembde wj en stor dehl medh båthar och aldra fortast arbetade til dess wj kunde få Skieppet så wijda att dhett flyta måtte, och som dhetta war seent på afftonen d. 7.de dito, kunde man intet fördrista sig att draga medh Skieppet dher ifrån in til om morgonen som war d. 8 ejusdem, alle man wid liussningen pompade lents och förde dhett genom swårtt arbete hjt till Giötheborgh och bringade dhett i en säker hambn.

På sampteliges wägnar

Olle Olson

Skiepparen Goetje Martens skriftliga redogörelse:

Edle och wällärde Ehrebohrne högachtade wälwijse och lagfährne Herrar H.rn Borgmästare och Råd

Till hörsamste föllie af denne Eden Högåhrade Magistratens befallning, haf.r Jag mig uppå lotssens Oluf Ols-sons i sitt och flere åboers namn på Hönö inlagde skriff, som kortast wehlat förklara, att sedan som iag medh mitt föhrande skepp David om natten emellan d. 4 och 6 Martij olyckeligen Stötte landet widh Hönö, huarest Jag medh mitt folk wårt lijf att Salvera kommo till lands och om morgonen då det dagades intet war öf.r ett Musqvet skott eller 2 från Skeppet, men förmedelst att wår båth af Stormen war sönderslagen, eij kunde komma om bord igen, innan be.te Oluf Olsson kom fahrandes till Skeppet, den wij ropade till oss att öfwersätta oss på Skeppet, huilket han och gjorde med mig och 2.ne man i hans Joel, och som wij icke wiste huadh skada skeppet taget hade, resolverade Jag att berga skepsredskap och victualie, efftersom lotsen sade på landet war dyr tijdh och intet till födan att erhålla, och som alt mer och mer tillstötte en hoop folk så af qwinnor som barn, och iag intet wiste huadh folk iag hade för mig, förbödi iag att intet något mer lossa af Skeppet, innan iag fich taga mig någon säker hielp, och som mig war sagdt, att en Cronans Länsman der på landet war, gick iag till att sökia honom, och effter iag icke fan honom hemma, sökte iag honom här och där på landet, så att iag kom in mot ...¹⁰ huus, och i så måtto resolverade att reesa dijt och hoos H.r Generalen gaf mitt tillstånd tillkänna som Strax

7) togo i Conservation: tog tillvara/tog hand om

8) svårläst. Kan för att få sammanhang stå: "så wäl"

9) sannolikt handelsmannen Benedikt Gustafsson Fistulator, av en Göteborgssläkt med fältskärer och redare.

10) detta ställe (...) och de följande nedan: ordet längst till höger på vissa rader finns i vecket mellan två blad och har inte kommit med i digitalfotona.

Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700, forts

gaf skrefftelig befallning till länsmanen att wara mig behielpelig, som iag sedan i återresan igen .... huilken och Straxt fölgde mig till skeppet ..., till mer min lycka fan der för mig Mons. Benedict Fistulator som mitt Språk både förstodh, och war bekant med en min redare, huar före bad iag honom wara mig med råd behielpelig, och som wij då fan skeppet i sitt förra wilkor ståendes på landet, resolverades straxt att sökia hielp det att lossa, då och Strax kom till sammans .... båtar medh folk, med huilke iag ej annat om bärgerlön kunde förenas än att dhe swarade huadh rätt och billigt är, huilket Mons.r Fistulator dhem försäkrade straxt medh penningar att betahla, som då begynte att lossa och det till landet förde och under öpen himmel på berget uplade, och som iag nu befann att skeppet börgade lätta sig, hölt iag onödigt att mehra lossa, uthan begynte att låtha pompa, och effter några tijmars förlop, pompades skeppet läns, då wille een och annor råda att skeppet skulle warpas uth af grunden, men som det ledh emot afftonen kunde iag mig der till intet resolvera, då iag sedan medh Oluf Olsson och des granne talades widh huad iag skulle gifwa dem att dhe hielpte mig skeppet uth och till en godh hambn, att iag kunde lasta och försee skeppet, huar till en 20 eller 25 man af godt folk skulle wara nog, att dhe togo dhem till sig som dhe bäst kunde, då dhe sade willia sig det påtaga, och begärade 1 rdl till mans det iag intet wägrade, derpå dhe dagen dereffter togo skeppet af grunden och förde det hijth till lands, men nu emot all förmodan praetendera en odrägelig bärgerlön, twärt emot vårt förra aftahl och all billigheet, alltså haf.r iag måst begifwa mig uppå dheras klagan, till den Edle högdt.e Magistratens bepröfwande, om detta ährendet ödmuikel. bönfallandes, låtha mig fremmande man som i en sådan olycka kommen är, wederfahras huad lag och Kongl. M.ts förordningar af des Siölag öf.r sådanne måhl widh handen gifwa och Dicteras, huom een rättwijs resolution afwachtas, mig förblifwande

Den Edle Högdt.de Magistratens

Ödmuikaste tienare

Goetje Martens

Målets avgörande/dom:

Samma dag inkom Skepparen Goetke Martins med sin skrifftel. förklaring öfwer en dhel af Skiärgårdsmännens inlagde skrifftel.e berättelse och anförde praetension¹¹ öfwer bärgningen af dess skepp Kong David och een dhel af lasten, då och på Skärgårdens wägnar sig infan *Oluf Olufson* på Hönö, hwilken samma relation¹² förelästes, och therpå wijdare mundtel. hördes, Och emedan Parterne å både sijder Submitterade¹³ sig Magistratens godtfinnande och anhöllo till dheras effterrättelse om Magistratens uthslag, Ty böds Parterne uthträda, och Magistraten therpå tog sig Saken till öfwerwägende före resolverades¹⁴ med enhällige votis thet som fölljer hwilcket och effter Parternes ansökiande dem straxt förkunnades.

Öfwer en dehl af Skiärgårdens här i Neigden genom *Oluf Olufson* på Hönö emot Brämerskepparen Goetie Martins som på landet dersammastädes med sitt Skepp stött hafwer, anförde beswär angående Bergelöhn för Skepp och Gods är dhetta Magistratens resolution.

Magistraten har så af Parternes ömsom¹⁵ inlagde skrifftel.e relationer som och dheras mundtel.e förklaringar intagit, På hwad sätt Skepparen Goetje Martins med sitt Skepp Kong David ifrån Östersjön kommandes, Destinerat hemb till Brehmen, lastat med Roug, korn, lijnfrö och hwad mehra, af Strömmen¹⁶ uhr sin rätta koos försatt, har kommit att stöta på landet wid Hönö, Natten emillan d. 4 och 5.te af innewahrande Månad, då Skepparen med sitt folck, intet wettandes af den ortens beskaffenheet eller hwad Skada dhe wid stötningen tagit har, sökt att Salvera sitt och dhet öfrige folckets lijf, och dersammastädes begifwit sig till lands med båten, der dhe till Morgonen förblifwit.

11) anförde praetension: anförda krav

12) berättelse/förklaring som på rad 1 ovan

13) underställde

14) beslutades

15) å vardera sidan

16) här inte i bemärkelsen Göta älv utan allmänt ström i havet

Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700, forts

Men då i dagningen dhe sedt *Oluf Olufson* med sin båth ankomma, och effter deras båth war sönderslagen intet kunde komma om bord igen, hafwa dhe ropat *Oluf Olufson* till sig och Skepparen med 2. Man då fahrit till Skeppet och effter han intet kunde wetta hwad skada dhett tagit hade, och det låg på en så öppen orth att om en storm eller hårdt wäder opwuxit, både Skiepp och Gods warit förlorat, så hafwa dhe resolverat att Bärge Skepsredskapen och victualie¹⁷ Sorterne, och effter då tillstötte een hoop folck, och Skepparen intet wiste huru han sig förhålla skulle, eller hwad honom wederfahas kunde effter honom har blefwit sagdt att på landet war dyr tijd¹⁸, lät han slå till lukorne och förfogade sig till H.r Excell.tn H.r Generalen och Gouverneuren att sökia assistence, hwarest han och har erhållit ordre till Cronolänssmannen att wara sig behielpelig. Och wid återkompsten bracht länssmannen med sig, och jembwehl funnit för sig Mons. Bendicht Fistulator, och alt i dhett tillstånd som då han förfogade sig thädan¹⁹, då och *Oluf Olufson* med åthskillige flehre båtar sig infunnit hafwa att wara Skepparen utj Bergningen behielpelige, men träffade å någondera sijdan eij annat accord som och Fistulator weth att bewitna änn att dhe skulle niuta hwad rätt och billigt woro, och såsom effter förrättat arbete Rätten kunde lägga dem emillan.

Fördenskull som Skepparen Goetje Martins intet annat kan säga, änn att dhe utj dhen honom wäderfarne olyckan hafwa gådt honom wid bärgningen wähl tillhanda, hafwandes dhe första Twå dagarne bergat Skiepredskapen samt victualie och folckets Gods, och sedermera dhe fölliande dagarne Sex läster korn och femhundra fembtijo Tunnor lijnfrö, och när dhå Skeppet syntes willia lätta sig, hafwa dhe igenom fljigtigt pumpande skaffat dhett samma lents, och således arbetat det af grunden, fattandes den resolutionen att föra det med dhen öfrige ladningen²⁰ hijtopp i Säker hambn, hwarutj dhe och lyckel.n reusserat²¹; alltså profwar Rätten skähl.t, dhett bör *Oluf Anderson*²² med alla sine Interessenter som med warit och praetendera²³ att wara dehlachtige i bergningen Conformt²⁴ Siölagen Siöskadebalkens 3 Capit. niuta för dheras möda och arbete wid dhett som dheruthe wid Stranden bärgat blefwit, Sextijo d.r S.mt, och för dhett dhe yttermera Salverat Skeppet af sielfwa klippan, underhållit dhett med stadigt pumpande och bracht dhett samma med dhenn öfrige lasten in Salvo Ett hundrade Tiugu d.r S.mt och således tillhopa i ett för allt 180 d.r S.mt utan att dhen ena eller andra något wijdare enskijldt praetendera kan eller må, och wari dhermed Parterne i ofwansagde saak lagl.n åthskilde.

Ny relation av skepparen Goetje Martens:

Samma dag uppå Rådsförwantens H.r David Amijas requisition insteltes för Rätten Skepparen Goetie Martins, som förer det här ute i Skähren för någon tijd sedan strandade Brehmer Skeppet Kong David, samt med dhess Skeppsfolck Styrmannen Jacob Kate, Timmermannen Joh. Meyer, Kåcken Henrich Honhalt, samt Matroserne Christ. Siedenborg, Johan Kate och Cordt Siemers, till att göra berättelse om tillfället till den med Skepp och ladning tijmade olyckan, hwilcka effter Solenniter²⁵ med hand å bok aflagd sannings Eed utj Tyska språket gjorde fölljande Relation. Att sedan dhe med dheras Skepp Kong David kommandes uhr Östersjöen och Sundet d. 12 Martij Stijl Novo²⁶ med en Syd Sydost wind natten öfwer hade passerat Kullen, blef det om morgonen d. 13 helt stilla wäder, och winden lopp rundt omkring, effter middagen finge dhe Anholt nord nordwest i sichte, hwareffter wäderet slog sig i en dimbe, då de lodade, befinnandes att strömmen strök starkt till Sydwest, gjorde alltså strax deras warpankar²⁷ klart att stoppa Strömmen, medlertijd lop winden uhr S.S. ost, seglade alltså N.N. ost att kunna passera refwet²⁸, löpandes ett hollanskt Skepp förbij som låg för anckar,

17) matvaror

18) dåliga/magra tider

19) därifrån

20) lasten

21) lyckats, här kanske lämpligare form: haft framgång

22) alltså egentligen *Oluf Olufson*; felskrivning i protokollet

23) jfr not 3

24) i enlighet med

25) högtidlig/under iakttagande av vederbörlig form

26) den gregorianska tideräkningen som gäller i Sverige från 1753, men som också användes 1700-1712.

27) ankare man använde för att dra sig mot strömmen, t.ex. upp i flodmyningar. Roddes ut och fälldes, om och om igen. Användes tydligen också som drivankare ör att minska avdriften vid sådana här tillfällen

28) avsåg väl en sandrevel i anslutning till Anholt

Ur Göteborgs rådhusrätts protokoll 1700, forts

hwarå Skepparen ropade, frågandes om dhe hade observerat att Strömmen lop stark utj sydwest, dhe swarade ja, och seglade immerfort²⁹ utj N.N. ost, till dhess dhe i Natten fyren på Anholt sydwest till Syden och S.S. wäst ifrån sig hade, hwareffter dhe då seglade utj N.N. wäst, emot morgonen kunde dhe se fyren på Nidingen utj klart wäder O och O till norden ifrån sig, d. 14 Martij lopp winden wästlig, då dhe seglade Nord wäst till Norden, emot middagen reffade dhe märssseglen, och kunde intet lägga ann högre änn Nordwäst till Norden, och NordNorwäst, effter middagen blef winden Starkare och med tiock dimba, måste dhe taga inn märssseglen, och kunde intet lägga ann högre änn N.N.wäst, och emot afftonen N. till wästen,

Kunnandes i Sohlenes nedergång intet see något land, resolverade då att wända och kunde öfwer andra bogen ligga ann S.W. till Syden och effter 2 glas S.W., blåsandes winden Starkt uhr N.N. west, och det för undre seglen³⁰ till i andra wachten, och när 4.de glaset ran³¹ sågo dhe en uthklippa i lää, gjorde då i hast stora märssseglet³² löst, och i dhet dhe höllo ann mersschotet stötte Skeppet på een blind klippa så att seglen föllo på masten och gingo öfwer stag, kommo och wijdare på andra klippor, då dhe resolverade att sättia uth båten till att Salvera dhe-ras lijf, i fall Skeppet skulle gå i grund, medlerdes råkade Skeppet öfwer åthskillige blinda klippor, och stannade äntel. wid Hönö, emillan dhenne Staden och Marstrand utj en inwijk, hwarest grunden bestod af Sand och Steen, då dhe befunno omtrent³³ 6 à 7 foot wattn i Skeppet och effter ändSkeppet hårdt stötte, resolverade dhe att bärga hwad dhe förmätte, Hwartill Skepparen söckte Generalens Excell.ns assistance och reusserade³⁴ så wehl, att sedan skeppet war lättat och någon dhel af Spannemåhlen uthlossat, söckte han få Skeppet af, som och således gelingade³⁵, att han genom Bergarnes tillhielp fick Skeppet med en dehl af ladningen hijt opp, der han satte det i Mudderet, och öfwer dhenne Eedel. Relation lembnade H.r Amija bewijs i Tydska språket af fölljande innehåld.

Kommentarer

Detta mål har vissa likheter med det stora vrakmålet vid Rörö 1707. Det var dyrtid, och befolkningen tog varje tillfälle att dryga ut sina små inkomster. När ett fartyg förliste gick öborna man ur huse för att försöka få bärgarlön och för att kanske på något sätt få del av lasten. Detta mål från år 1700 är det första där en lots på Öckeröörarna namnges. Som jag tidigare skrivit har jag måst rätta till min uppfattning att Daniel Hildebrand på Rörö, vilken gifte sig dit 1700, skulle ha varit lots. Hans titel styreman betydde enligt Göteborgs rådhusrätt (1700 4/7) styrman inom handelsflottan och inte lots som det dock ofta gjorde då.

Olof Olofsson är min ana i rakt uppstigande led. Det är mest sannolikt Olof Olofsson den äldre i Gårda. Sonen var född cirka 1675, så han var nog inte redan verksam som ansvarig lots. Någon annan med det namnet på Hönö kan det inte vara fråga om. Synd att vi inte får några fler namn på öbor, vilka ju uppenbarligen var med. Det här målet har jag hittat nu långt efter att jag skrev min bok ”Havet var vårt liv”. När jag tittar i den ser jag att Olof var inblandad i fler liknande händelser.

I artikeln har jag utelämnat de redogörelser på tyska som finns med i rådhusrättsprotokollen, då de svenska texterna är ordagranna översättningar. Jag har placerat de olika delarna i kronologisk ordning. De två relationerna av Olof Olofsson och Goetje Martens är hämtade från bilagorna till protokollen i ”Akter och suppliker” vilka finns i en särskild arkivserie. Rubrikerna med fetstil är mina egna för att förtydliga det hela. Jag har valt att redovisa originaltexten som är helt förståelig, men har känt det nödvändigt att lägga till noter på några få ställen.

Var på Hönö skeppet strandade är inte lätt att räkna ut. Det kan ha varit ute i ”Rödbergen”, eftersom det skall ha varit i väster, men också ”mellan Hönö och Marstrand”. Det finns fler förlisningar att läsa om i Göteborgs rådhusrätts protokoll, där man ibland tog upp sådana mål. Men det från 1707 finns i Västra Hisings härads tingsrätts protokoll.

Henrik Karlsson 2012

29) hela tiden

30) undre seglen: seglen på de näst nedersta rårna; en minskning av segelytan i hårt väder

31) enligt vad jag fått fram via nätet mellan klockan 02 och 02.30 på natten

32) stora märssseglet: bör avse undre märssseglet på stormasten (det näst nedersta), jfr not21

33) ungefär

34) se not 19

35) lyckades (i texten översatt tyskt ord)

Föreningen för Smedsläktsforskning FFS

Anderstorpsvägen 16, 171 54 Solna

<http://smedforskning.se>

Bergsbruket har i flera hundra år varit en av Sveriges viktigaste näringar. I centrum för produktionen stod länge smederna. De tillhör en yrkesgrupp som är intressant på många sätt, exempel-vis i att yrket gick i arv i kanske högre utsträckning än inom andra yrkesgrupper så att långlivade smedsläkter bildades, att de var tidiga med att anamma släktnamn och att ibland långväga flyttningar var vanliga. Många hade också utländskt påbrå.

Att smed var ett relativt vanligt yrke gör att chansen är stor att man vid släktforskning träffar på smeder. Samtidigt gör de många flyttningarna att de kan vara svåra att följa. För att underlätta utforskandet finns Föreningen för Smedsläktsforskning, FFS. Föreningen är ett forum för alla med intresse för smeder. FFS arbetar med att samlar och förmedla kunskaper om smeder och deras liv och släktskap.

Under de snart 20 år som FFS funnits har en databas byggts upp som för närvarande innehåller mer än 240.000 personer. Den publiceras regelbundet, hittills i form av CD/DVD, och är en stor hjälp för den som söker anorna till en smed. Bland andra publikationer kan nämnas sammanställningar av smedsläkter, listor över järnbruk och brukspersonal, järnstämplor samt berättelser om smedernas liv. FFS har en egen tidning Smedsforskaren som vill förmedla gamla och nya rön om våra smeder och deras arbetsplatser. Medlemmar deltar aktivt med artiklar och bilder.

Mer information om FFS och hur man blir medlem finns på föreningens hemsida <http://smed-forskning.se>.

Örjan Hedenberg

Förening för Smedsläktsforskning FFS

När hela det tätt bebyggda Hönö Klofva höll på att brinna upp!

För nästan 100 år sedan, närmare bestämt den 11 september 1916 utspelades stor dramatik i Hönö Klåva. Det var fredagskväll och Samuel Johansson arbetade i sin affär. "Samwell" som han kallades startade redan 1884 en mindre speceriaffär i fiskeläget. Rörelsen gick bra och snart fanns behov av mer plats. Så 1894 byggdes en ny affär upp och sortimentet utökades med bland annat båtutrustning och förnödenheter till fiskarna. Klockan hann bli halv elva den aktuella kvällen innan han kunde låsa och gå hem. Då var allt lugnt. Vad som hände sedan får ombudsmannen för Bohusläns köpmäns ömsesidiga försäkringsbolag Axel E Hansson beskriva.

Handling rörande hos hr Samuel Johansson, Hönö Klofva, den 11 september 1916 - dagen efter eldsvåda - hållet förhör, af ombudsmannen och arbetsutskottet i V. Hisings härads brandstodsbolag, bestående af folkskolläraren i Öckerö hr Dahlgren, köpman Albert Olsson, där sammanstades, och köpman Bernhard Börjesson, Hönö, i närvaro af herr Johansson själf, en son (Eric) och en måg.

Af förhöret framgick:

Kl. ½ 11 på kvällen den 10 september stängde Johansson själf butiken, behöll själf nycklarna och gick hem.

Vid ½ 1 tiden på natten gick en af Johanssons döttrar förbi handelslägenheten utan att märka någonting.

Vid ½ 2 tiden gick en af Johanssons kvinnliga biträden förbi lägenheten och håller icke då förmärktes något ovanligt.

Vid ½ 4 tiden på morgonen kommo 2:e ynglingar springande upp till Johanssons hem, väcker och berättar att det är eld i handelslägenheten. Johansson och hans 26-årige son stego genast upp och då i förskräckelsen kommo till platsen stod ett tjockt rökmoln upp genom taket. Sonen vände genast hem efter nycklarna och Johansson öppnar och går in för att genom en trappa söka komma upp på vinden, där elden syntes hafva utbrutit, men måste tillfölje den väldiga rökmassan genast gå tillbaka. Då sättes en stege upp utsida byggnaden och ett par personer går upp för att hugga hål på taket och därigenom söka komma åt eldhärden, men rökmassan hindrade äfven detta försök. Under tiden, då tillfölje söndag hela fiskarebefolkningen var hemma, hade på en halftimmas tid omkring ett par hundra personer hunnit komma tillstädes, äfven samhällets båda sprutor. Sprutorna sattes genast i rörelse, kjedja bidades och vatten inspolades genom ett fönster å ena gafveln tills vid 7 tiden på morgonen, då elden hunnit begränsas och all fara syntes vara öfver. Allt gjordes för att rädda så mycket som möjligt, med resultat som framgår af det räddade.

Om anledningen till eldens uppkomst kunde hr Johansson ingenting upplysa och funderingarna därom voro olika. Först framkom tanken om möjligen någon illasinnad person kunnat komma in i byggnaden och varit vållande till olyckan, men snart nog försvann denna tanke. Därefter om någon, som under dagens lopp passat oljekläder på vinden, möjligen rökat och af oförsiktighet kunnat spilla någon eldgnista som leget och nörat till slutligen eld utbrutit samt till sist, då omkring ¼ låda af den gamla sortens försförståndstickor fans kvar på vinden, dessa genom råttor möjligen kunnat antändas.

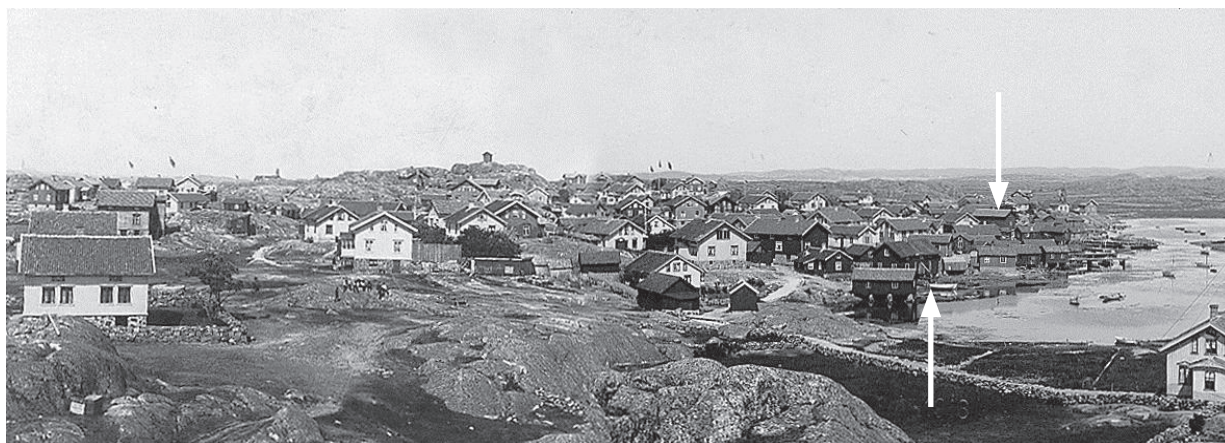
Af varulagret fanns inget försäkrat i annat bolag. Byggnaden var försäkrad i V. Hisings härads brandstodsbolag för kr 2000, hvilken byggnad med förlorade bryggor utskottet för detta bolag värderade till 4000 kr och om uppförandet skulle ske i dessa fördyrande tider, till 6- 8000 kronor.

Särskilda anteckningar af ombudsmannen.

Af förhöret och af medlemmar inom samhället framgick att ett värdefullt släckningsarbete hade utförts, att utan detta och de lyckliga vindförhållandena, vinden var nämligen nordlig och låg ut från samhället, hade troligen hela det tätt bebyggda Hönö Klofva brunnit upp och vårt bolag fått en rätt kännbar utgift. Ett bevis för ett skickligt utfört släckningsarbete – utom myckenhet af bergade varor – är att ett boningshus på endast 2 meters afstånd från den brunna byggnaden var alldeles oberörd af elden, icke ens fönstren i byggnaden hade lidit någon skada.

Öfverenskom med Johansson att redan påföljande dag företaa värdering af det räddade, hvarefter jag reste med motorbåt vid 8 tiden på kvällen till Göteborg för att i fråga underhandla med styrelsens ordförande och hr Ludvig Bernzon.

Hönön den 11 sept. 1916 Axel E. Hansson

Höne Klofva 1916. Undre pilen Norbergs magasin. Övre den brunna Handelslägenheten.

Samma vy tagen mars 2013

Några rader av Sven Samuelsson att lägga till detta dokument.

Jag kände inte till denna skrivelse och blev mycket glad över att få läsa denna. Min pappa Eric Samuelsson har berättat om denna brand samt att det var många som var med och bildade kedja för att forsla bort så mycket varor som möjligt. En detalj som han då nämnde var att kassalådan med affärens pengar som också fördes bort med denna kedja, inte kunde återfinnas utan var försvunnen. En händelse som säkert var av stor ekonomisk betydelse.

En annan följd av branden blev att min farmor ville att min far Eric Samuelsson skulle överta rörelsen och uppföra den nya affären, och så blev det. Under tiden nybyggnationen höll på, fortsatte rörelsen i en annan lokal som hette Norbergs magasin och låg nedanför f.d. Alfr. Olofssons rörelse.

Forska vidare

Det här förhåret är hämtat ur Brandförsäkringsbolaget Bohuslän arkiv serien F 2 Brandskade-handlingar. Där finns även handlingar från de flesta av våra andra öar. Sök i NAD, Nationell Arkivdatabas på nätet för mer information. Handlingarna finns i Lunds nya Arkivcentrum syd, en ny anläggning där de samlat många olika arkiv i Sveriges finaste och ändamålsenliga lokaler hittills.

Björn Bergman Höne

Protokoll för vid ÖckeröÖarnas Släktforskarförenings årsmöte 16/3 2013.

1. Mötet öppnades av C-G. Sörensson.
2. Som ordförande för mötet valdes C-G. Sörensson
3. Sekreterare för möte valdes Gunnar Alexandersson
4. Justerare för möte valdes Susanne Liljeberg och Barbro Parment.
5. Fastställandet av dagordningen - godkändes.
6. Fastsällande om årsmötets behörig utlysande - godkändes.
7. Verksamhetsberättelsen för 2012 godkändes.
8. Tage Oskarsson läste upp revisorernas berättelse och godkände kassörens redovisning.
9. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för år 2012.
10. C-G Sörensson omvaldes till ordförande i föreningen.
11. Följande ordinarie ledamöter omvaldes. Hans Taremark, Helen Sörensson, Agneta Zachariasson, Arne Börjesson, Gunnar Alexandersson och Lena Knutsson.
12. Omval av styrelsesuppleanter, Roland Vefjors och Jan Ek.
13. Omval av revisorer, Tage Oskarsson och Anders Börjesson samt omval av revisorssuppleant, Tord Källefors.
14. Omval av valberedning, Ola Strömsjö (Sammankallande), Sture Olofsson samt suppleant Bo Åvall.
15. Fastställande av verksamhetsplan för 2013 godkändes.
16. Fastställande av budget för 2013 godkändes.
17. Fastställande av medlemsavgift för 2014 enligt föregående år, 100:- / medlem samt 150:-/ familj.
18. Som firmatecknare för föreningen utsågs ordföranden, kassören och sekreteraren att var för sig teckna föreningen.
19. Inga övriga ärenden har inkommit till årsmötet.
20. Ordförande tackar och avslutar mötet.

Justerare
Susanne Liljeberg

Justerare
Barbro Parment

Ordförande
Claes-Göran Sörensson

Vid protokollet
Gunnar Alexandersson

Verksamhetsberättelse för ÖÖSF år 2012

Styrelsen har under verksamhetsåret bestått av:

Ordförande	Claes-Göran Sörensson
Vice ordförande	Hans Taremark
Kassör	Helene Sörensson
Sekreterare	Agneta Zackariasson
Ledamöter	Arne Börjesson Gunnar Alexandersson Lena Knutsson
Suppleanter	Roland Vejfors Jan Ek
Revisorer	Tage Oskarsson Anders Börjesson
Revisorssuppleant	Thord Källefors
Valberedning	Ola Strömsjö, sammankallande Sture Olofsson
Suppleant	Bo Åvall

Styrelsen har haft sex protokollförda sammanträden under verksamhetsåret samt ett extra arbetsmöte i samband med omläggningen av föreningens Hemsida.

Antal medlemmar per 31 december 2012 var 192 stycken, varav 160 enskilda medlemmar och övriga familjemedlemmar. Under 2012 tillkom 12 nya medlemmar.

Årets aktiviteter har bland annat varit följande:

Regelbundna måndagsträffar på huvudbiblioteket på Öckerö.

Årsmöte lördagen den 18 februari i Missionskyrkan på Hönö, med ett föredrag om "Nattmän o Rackare" av Kaj Jensen ett folkslag som var utstötta av samhället under 16-17-1800-talet i Danmark o södra Sverige.

Dis-Väst var här 28 april och hade ett medlemsmöte i församlingssalen på Öckerö. Monica Nyström höll föredrag om Trekunga-mötet på våra öar, på 1100-talet. Vi hade en visning av Öckerö hembygdsgård och vår gamla kyrka, för de hitkomna.

Vi hade en medlemsresa ner igenom Halland där ett ca 35-tal medlemmar fick besöka en fårfarm på Österöö, med lunch på en Golfklubb. Efter detta till Varbergs fästning och museum med Bockstens-mannen och annat, samt avslut med kaffe med dopp ute på Getterön.

Besök på landsarkivet i Göteborg 17 september med guidad tur inne i de stora arkiven. Samt ett föredrag i hur man sålde o köpte gårdar med lagfarter till dessa, under 1700-talet.

Höstmöte 7 november under medverkan av "Erik på Fågels pöjk" Rolf Eriksson som pratade om sillperioderna i Bohuslän.

Vi har fått en ny fräsch hemsida som hålls uppdaterad av föreningens webb-ansvarige Lars Eriksson, som vi är stolta över.

Två nummer av medlemstidningen har utkommit.

En suppleant i styrelsen Carl-Olof Olausson har avlidit, vi skänker hans anhöriga en tanke.

Föreningen har fri tillgång hos Genline, SVAR och ArkivDigital och deras databaser samt digitaliserade arkiv för våra föreningsmedlemmar via släktforskardatorerna på Öckerö bibliotek. Biblioteket bekostar abonnemangen på de aktuella tjänsterna.

Förslag till verksamhetsplan för ÖÖSF år 2013

Vi kommer att anordna:

Måndagsträffar under vår och höst på Öckerö bibliotek med handledning av rutinerade släktforskare

Föreläsningar och föreningsmöten vår och höst.

Utflykter och studiebesök

Vi kommer också att:

Fortsätta arbetet med tolkning av kyrkoarkivalier.

Ge ut en medlemstidning två gånger per år.

Börja arbetet med Gravstensinventeringen med Foto

Underhålla föreningens hemsida.

Öckerö 8 januari 2013

Styrelsen/Claes-Göran Sörensson

Revisions berättelse

REVISIONSBERÄTTELSE FÖR 2012

Undertecknade revisorer för Öckeröörnas släktforskarförening har granskat räkenskaperna för 2012 och funnit att de är förda mycket väl. Samtliga utgifter och inkomster är styrkta med verifikationer. Därför föreslår vi att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för det gångna räkenskapsårets förvaltning.

Öckerö 16 Mars 2013

Tage Oskarsson

Anders Börjesson

Budget

	Budget 2012	Utfall 2012	Budget 2013
Inkomster			
Medlemsavgifter	16.000	16.650	16.000
Materialförsäljning, DVD	2000	5.755	2.000
Lotterier	5000	3.756	5.000
Bidrag, gåvor	2000	1.965	2.000
Bingolotto		1.716	0
Summa intäkter	25.000	29.842	25.000
Utgifter			
Medlemsavgifter till org	2.400	2.510	2.600
DVD, CD, Microkort	2.000	905	2.000
Föredrag, resor, möten	15.000	7.918	15.000
Porto, förbrukningsmaterial	4.000	3.467	4.000
Blommor, m.m.	1.000	157	1.000
Tryckkostnader tidning mm	7.000	0	7.000
Hemsida (abonnemang, webserver)	4.000	0	4.000
Annonsering	5.000	2.120	4.500
Skatte skuld	1.500	1.341	0
Övrigt	1.000	1.066	1.000
Summa utgifter	42.900	19.484	41.100
Beräknat underskott .	/.17.900		/.16.100
Årets resultat		./.+10.358	

ETT MEDDELANDE FRÅN VÅR KASSÖR:

OM DU VET MED DIG ATT DU INTE BETALT IN ÅRETS MEDLEMSAVGIFT SÅ FÖRSÖK ATT GÖRA DET SÅ SNART SOM MÖJLIGT

Styrelsen år 2013

Ordförande	Claes-Göran Sörensson	96 93 38
V ordförande	Hans Taremark	96 73 25
Kassör	Helene Sörensson	96 71 55
Sekreterare	Agneta Zachariasson	96 50 41
Ledamot	Gunnar Alexandersson	96 75 70
Ledamot	Arne Börjesson	96 61 55
Ledamot	Lena Knutsson	96 17 88
Suppleant	Roland Vejfors	96 76 14
Suppleant	Jan Ek	96 66 70

Styrelsen meddelar

Hemsidan - på föreningens hemsida www.oosf.se kan ni hitta namn, adress, mail, telefonnummer till styrelsen. Hör gärna av er till oss med idéer, funderingar, förslag, frågor osv.

Fotografier - Har ni några fotografier som ni vill dela med er av till vår hemsida? Hör av er till Hans på adress webmaster@oosf.se . Gamla fotografier är alltid intressanta.

Bankgiro - Föreningens bankgiro är **734-3999**

Bingolotter - Stöd föreningen genom att prenumerera på Bingolotter. När ni anmäler er som prenumeranter skall ni uppge att ni vill stödja Öckeröarnas Släktforskarförening.

Vår årliga medlemsresa – kommer i år att ta oss till Ragnhildsholme, Kungälv's fästning, och till utgrävningarna av gamla Kongahälla. Pris 500 kr/pers i det ingår buss, guide, förmiddagsfika, lunch och eftermiddagsfika. Som vanligt är det först till kvarn som gäller anmäl er senast 22 april till agneta@oosf.se eller 96 50 41 / 0733 64 67 89.

Föreningens DVD-skivor **Öckerö Socken 1895 – 1941** finns till försäljning till en kostnad av 395 kr för medlemmar, 495 för icke-medlemmar. Samt en komplettering för den som redan har den första utgåvan 1895-1939 kompletteringen kostar 75 kr för medlemmar och 100 kr för icke-medlemmar. Beställ hos Agneta: agneta@oosf.se eller 96 50 41.